

JACOB WAMBERG

LIDT AKTIVISTISK DØDSHJÆLP

MIKKEL BOLT

En anden verden. Små kritiske epistler om de seneste årtiers antikapitalistiske satsninger i kunst og politik og forsøgene på at udradere dem.

København, 2011 (Forlaget Nebula), 263 s.

Hvordan ændre radikalt på et økonomisk system, der i forvejen har moderitetens adelsmærke, forandringen, som sit fremmeste udkomme – hvor, som Marx og Engels udtrykte det, “alt fast smelter til luft”, og “alle nydannede [relationer] forældes, før de når at forstene”? Et system, der tilmed har en forbløffende evne til at forvandle kritik til alliance, så undergrundsoprør bliver til salgbar mode, kritisk kunst til urban branding og protester mod bevidstløse otte-til-fire-jobs til fleksible – læs: uendelige – arbejdstider.

Den venstreradikale kunsthistoriker Mikkel Bolt er ikke i tvivl: Kapitalismen er i gang med sine sidste spasmer og skal blot have lidt aktivistisk dødshjælp. I en allerede imponant række bøger – der blot udgør overbygningen på en sværm af artikler, deriblandt flere i internationale venstretidsskrifter som *Third Text* – er han blevet den mest velartikulerede danske talsmand for et udenomsparlamentarisk opgør med kapitalismen. Set gennem Bolts apokalyptiske briller har vi siden 1970'erne

været vidner til en omsiggribende undertagelsestilstand, en optrappet militarisering, hvor kapitalismen gennem påskud som ‘krig mod terror’ beskytter den globale middel- og overklasse mod horder af ekskluderede fra samfundets bund og ‘den tredje verden’. Da politikken for længst er omdannet til mediestyret skuespil, hvor rødt mudrer til i blå, er der kun én vej tilbage: Den skræmtende, men rasende dinosaur skal bekæmpes med alle til rådighed stående midler, fra civil ulydighed over gadevold til revolutionære kunstaktioner.

Bolts seneste opus *En anden verden* er en buket af let omredigerede artikler fra de sidste fem år, såkaldt små kritiske epistler. Resultatet er en stedvist redundant, men alligevel ætsende veloplagt indføring i hans kapitalismeopgør. Samlingen indledes med et øjenåbnende vue over den postfordistiske kapitalisme samt de modreaktioner, den har mødt fra ‘alterglobaliseringen’ – fra de mexicanske zapatister til topmødeprotesterne i Seattle (1999) og Genova (2001). Bolt går her effektivt i clinch med Fukuyamas neohegelianske fortælling om det neoliberale demokrati som historiens endemål (1992) og får afmonteret den forestilling om kapitalismens uomgængelighed, som endnu i dagens parlamentspolitik gør vækst til bevidstløst fællesmål.

Selv om analysen på mange måder rammer plet, spørger man sig alligevel, om hans egen revolutionære modfortælling ikke blot er en spejlvending af modstandernes og dermed arver de samme problemer om totalisering og teleologi, som han ellers revser dem så skarpt for. Kan alle de meget heterogene oprørsbevægelser, han gennemgår,

◀ INDHOLD

DETTE MATERIALE ER OPHAVSRETLIGT BESKYTTET OG MÅ IKKE VIDERE GIVES

uden videre forstås som en fælles front mod den globaliserede kapitalisme? Handler de nylige oprør i den islamiske verden f.eks. ikke lige så meget om utilfredshed med en stivnet patriarkalsk kultur, som nok har et mellemværende med kapitalismen (hvad har ikke det?), men som ikke kan reduceres til den? Deleuzes karakteristik af ressentimentet, som Bolt helt berettiget retter mod Georg W. Bush' retorik i den krigsoprustende tid efter al-Qaedas terrorangreb i 2001, kunne ironisk nok lige så vel rettes mod ham selv og en del af de venstreteoretikere, han øser af: "Vi gennemskuer, hvad ressentimentets kreatur vil: Hun vil, at de andre er onde, hun har behov for, at de andre er onde, for at kunne føle sig god." Selv om Bolt blotter en del fortrængte nerver hos os velbjærgede i den vestlige verden, en klasse han i øvrigt selv tilhører, kan hans monomane kredsen om gadekampe og hyppige brug af ord som 'afvise' og 'smadre' godt få et trættende præg af elefanthueromantik, der parasitisk lever af den modstander, den angiveligt vil til livs. Er gaden virkelig den eneste bastion mod kapitalismen?

Bolt har fået ry som kunsthistorikeren, der hellere skriver om politik end om kunst, og som, når han endelig skriver om kunst, kun gør det af politiske grunde. Denne bog er ingen undtagelse. Men i forhold til Bolts revolutionære dagsorden er det egentlig også logisk nok. Ifølge ham har kunstens eksistensberettigelse, siden den i 1800-tallet frigjorde sig fra religionens og feudalismens diktat, alene været af politisk art. Denne frisættelse kaster imidlertid også kunsten ud i Marcuses velkendte dilemma om affirmation, der

opsummeres i et af bogens mest interessante afsnit: På den ene side er kunsten, som Frankfurterskolen holdt af at citere Stendhal for, et løfte om lykke, en "art fristed, hvor en række fundamentale behov, som knægtes i det kapitalistiske samfund, virtuelt indfries." På den anden side afleder denne virtuelle indfrielse fra virkelighedens problemer og gør dermed kunsten til nyttig idiot for kapitalismen.

Bolt finder nu, at den meste samtidskunst har indgået en så tæt alliance med den kapitalistiske oplevelsesøkonomi, at denne samfundsaffirmation er blevet altdominerende. John Kørners forsøg på sorgarbejde over Afghanistan-krigen på Amalienborg ("to eksploderende danske soldater og en palme") grilles f.eks. ondsksfuldt, men ikke helt skævt, som "en art grotesk feudal kendis-hofkunst" sammenlignelig med Paris Hiltons velgørenhedsarbejde. Men heller ikke mere oplagt socialt bevidste kunstretninger som relationel æstetik (f.eks. Rirkrit Taravanijas gallerimåltid), løsningsorienteret interventionskunst (f.eks. Superflex' eller Wochenklausurs sociale hjælpearbejde) eller endog mere aggressivt konfronterende retninger som semiotisk terrorisme (f.eks. Yes Mens falsk utopiske indslag inden for organisationer som WTO) finder nåde for Bolts kræsne blik, der savner et totalopgør med de underliggende kapitalistiske vilkår snarere end småreparationer eller forstyrrelser inden for det allerede givne. Trods en i grunden overraskende accept af kunstinterne småoaser som Alfredo Jaar og kollektivet Retort finder Bolt altovervejende sådanne opgør hinsides kunsten, i

egentlig aktivistiske bevægelser som f.eks. de italienske Tute Bianche, der i 1990'erne ikklædte sig skumgummiforede, hvide kedeldragter for at gøre deres sammenstød med politiet tilpas bløde og ikkevoldelige.

Bolts analyse af kunstens samfundsfunktioner er ofte skarpsindige, men hans kontant politiske kriterier for dens værdisættelse forekommer alligevel for ensidige, selv efter hans egen utopiske logik. For hvad er det egentlig for "en anden verden", han ønsker sig gennem revolutionen, og som kunsten bør være delagtig i? Forestillingen om denne "anden verden" er underligt splittet mellem en hverdag af undertrykkelse, som alle revolutionære aktionsformer, herunder kunsten, pine-død skal tage udgangspunkt i, og så en nærmest religiøs hinsidig verden, der er så fantastisk i sine kollektive, penge-løse og anarkistiske livsformer, at disse banaliseres, hvis de tilnærmes gennem et formuleret program. Men hvorfor kan kunsten så ikke mere indirekte og netop programløst hentyde til en sådan utopisk verden, noget den med sin ballast af imaginær autonomi måske har særlige evner for? Bolt abonnerer under alle omstændigheder på en udvidet forståelse af hverdagslivet, hvilket også kunne føre til en mindre militant udlægning af det politiske. Men selv om Bolt i glimt viser sans for ikkevoldelig modstand og avantgardistisk mangetydighed, er det altovervejende den vrede konfrontation og martyriet, der tænder ham. Dette egentlig ret antropocentriske udgangspunkt gør også hans utopi sjovt teknologiblind. Teknologi er bare noget, der er der, og som først bliver synlig gennem misbrug.

Faren for, at Bolts program fremstår som blot en spejlvending af hans neoliberalistiske modstanderes, er formentlig uadskillelig fra denne lidt for militant-æteriske forestilling om "en anden verden". Faldgruben blottedes, da han med kunstneren Jakob Jakobsen i 2010 arrangerede en situationisme-udstilling i Aarhus Kunstbygning og betitlede den efter venstrekommunisten Jacques Camattes credo "This world we must leave". Peger denne retorik ikke mod monoteistiske forestillinger om et hinsides paradys, såsom dem, der nu påkaldes af islamistiske selvmordsbombere? Mistanken bekræftes til overmål i denne bog, for samtidig med at Bolt har blik for, at Osama bin Ladens islamisme er kitschet og kun igen spejler den kristne fundamentalisme bag Bush' korstog mod terror, er han tydeligt indtaget i en af islamismens hovedteoretikere, den ægyptiske Sayyid Qutb. Qutbs idé om, at en dedikeret muslimsk avantgarde skulle omstøde den dekadente vestlige materialisme og afløse den med et arkaisk fællesskab, omtaler han i rigeligt henførte vendinger. På samme måde kunne man ønske sig, at Bolt stillede sig mere ædrueligt an, når den franske avantgardegruppe Comité invisible flirter med at finde oprørspotentialer i en dreng, der åbner ild mod sine dygtige skolekammerater, eller en ung mand, der tilsyneladende grundløst blæser hjernen ud på sin "småborgerlige" far på hans fødselsdag. Skulle det være bedre at skrive sådanne voldshandlinger på kapitalismens regning end f.eks. at påberåbe sig indvandrertruslen, når man masselikviderer unge norske socialdemokrater?

Som den drevne venstreteoretiker han er, kommer den slags indvendinger næppe bag på Bolt, der ser svagheder i alle teorier, inklusive sine egne, som i indledningen kaldes delvis force-rede, bastante og misantropiske – noget, der dog samtidig kaldes “nødvendigjort af den historiske konjunktur”. Men skal krige mod terror ikke ydes anden modstand end gadekrige mod statsterror? Bolts epistler er begavede

og tiltrængte symptombeskrivelser af et samfund forgiftet af militant eksklusion, men hans modgift ligner for meget homøopatiens: mere af det samme, blot i små doser. Måske vejen til en anden verden kræver mere af noget andet også?

*Jacob Wamberg er professor, dr.phil. ved
Institut for Æstetik og Kommunikation,
Aarhus Universitet.*